

ЗАГАЛЬНООСВІТНЄ ЗНАЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Показано, що вивчення іноземної мови має практичне та освітньо-виховне значення і відіграє важливу роль у підготовці студентів. Відзначено, що робота над мовою створює сприятливі умови для виконання освітньо-виховних завдань. Підкреслено, що в процесі вивчення іноземної мови особлива увага студентів повинна звертатися на нові факти і явища, нові лінгвістичні поняття і граматичні категорії, не властиві рідній мові; шляхом виконання мовних і мовленнєвих вправ має відбуватися розвиток логічного мислення студентів.

Ключові слова: іноземна мова, ВНЗ, значення вивчення мови, логічне мислення.

Красильщик А. К., Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара. **ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА**

Показано, что изучение иностранного языка имеет практическое и образовательно-воспитательное значение и играет важную роль в подготовке студентов. Отмечено, что работа над языком создает благоприятные условия для решения образовательно-воспитательных задач. Подчеркнуто, что в процессе изучения иностранного языка особое внимание студентов должно обращаться на новые факты и явления, новые лингвистические понятия и грамматические категории, не свойственные родному языку; путем использования языковых и речевых упражнений должно происходить развитие логического мышления студентов.

Ключевые слова: иностранный язык, вуз, значение изучения языка, логическое мышление.

Krasylshchyk A. K., Oles Honchar Dnipropetrovsk National University. **GENERAL EDUCATIONAL VALUE OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE**

The article shows that learning a foreign language is a practical and educational - educational value and plays an important role in preparing students. Work on the language creates favorable conditions for solving educational – educational objectives. Students will learn new facts and phenomena, new linguistic concepts and grammatical categories are not peculiar to their native language. Develop logical thinking of students should occur through the use of language and speech exercises for mastering a foreign language.

The purpose of the paper is to show the general educational value of learning a foreign language. With the goal can define the following objectives: 1) to disclose the value of learning a foreign language, such as German; 2) to teach students to observe, compare and compare the facts and phenomena studied language, with the same events and facts of the native language; 3) show the ability to make the right conclusions from the facts and check conclusions; 4) to analyze the phenomena of language learning with the aim of each part.

As a result, we can conclude that in the process of learning a foreign language students acquire speech needed to express ideas orally and in writing; students develop the ability to observe, compare and compare the facts and phenomena studied language, with the same events and facts of the native language, they learn draw the right conclusions from the facts and verify the findings. As the material for language learning and language teaching methods at universities must pursue in addition to practical purposes, and certainly educational.

Key words: foreign language school, the value of learning the language, logical thinking.

Зараз у світі спостерігається підвищення інтересу до іноземної мови, що втілюється не тільки у масових виданнях посібників з іноземних мов на основі навчальної літератури, відкритті різних курсів з їх вивчення, а й, що особливо ва-

жливо, у зміні ролі і місця іноземної мови в системі освіти. Сучасні методики навчання іноземним мовам дозволяють вирішувати не лише освітні, а й різні допоміжні завдання: виховні, освітні та практичні. Вивчення іноземної мови розвиває увагу, пам'ять і спостережливість.

Вивчення іноземної мови розвиває логічне мислення студентів: вони вчать-ся зіставляти і порівнювати, аналізувати і синтезувати, робити висновки та умовиводи. Вивчаючи іноземні мови, студенти набувають навичок самостійної роботи. Вони вчать-ся користуватися словником і іншими довідниками, а також опановують методику вивчення іноземної мови, яку зможуть надалі застосовувати, опановуючи будь-яку іншу мову [7, с. 22].

Вивчення іноземної мови виконує ще одну важливу функцію – виховання почуття інтернаціоналізму, поваги до культури іншого народу. Студенти дізнаються про норми поведінки в тих країнах, мову яких вони вивчають. Вони вчать-ся культурі спілкування, листування. На уроках іноземної мови студенти мають змогу ближче познайомитися з країнами: з їх географією, історією, економічним і політичним становищем, мистецтвом, звичаями.

Мета дослідження полягає в тому, щоб показати загальноосвітнє значення вивчення іноземної мови. Для досягнення поставленої мети було виконано такі **завдання**: 1) розкрити значення вивчення іноземної мови, наприклад німецької; 2) навчити студентів спостерігати, зіставляти й порівнювати явища та факти досліджуваної мови з аналогічними явищами та фактами рідної мови; 3) розвинути вміння робити правильні висновки з фактів і перевіряти зроблені висновки; 4) проаналізувати досліджувані явища мови для пізнання кожної складової частини.

Аналізованій проблемі приділено чимало уваги в роботах вчених А. А. Вербицького, А. А. Арт'ємова, Н. І. Гез, О. А. Григоренко, В. Д. Девкіна, Г. А. Китайгородської, Е. А. Непомнящої, Г. І. Щукіної та ін. Однак питання дослідження явища мови з метою пізнання кожної складової частини мови не було висвітлено належним чином. Не надто глибоко розкрито в їх працях й проблема розвитку логічного мислення студентів під час вивчення іноземної мови [2; 3; 5; 6; 8; 10; 12; 18].

Знання іноземної мови дає людині такі практичні можливості, як спілкування з представниками країн, мова яких вивчається, листування з ними, читання газет, журналів, книг за фахом мовою оригіналу.

Німецьку мову як іноземну вивчають у школах всіх європейських країн. Це мова багатой культури. Знаючи німецьку мову, легше засвоїти інші германські мови: англійську, датську, шведську, норвезьку, голландську. Німецька мова входить до п'яти робочих мов світу, прийнятих в ООН (англійська, китайська, німецька, російська, французька).

Німецька мова – другий за кількістю носіїв представник німецької групи індоєвропейської сім'ї, десятий за кількістю носіїв в світі. Німецька мова – це мова німців, австрійців і частини швейцарців. Це офіційна мова Німеччини, Австрії, Ліхтенштейну, одна з офіційних мов Швейцарії, Люксембургу та Бельгії. Німецька мова є державною в семи країнах Євросоюзу.

Загальноосвітнє значення має як вивчення самої системи мови, в якій відображена відмінна від рідної мови форма мислення, так і ті відомості екстралінгвістичного характеру, які студенти отримують, вивчаючи іноземну мову. Практичний курс мови забезпечує не тільки знання мови і вміння їх застосовувати, але й можливість одержати відомості загальноосвітнього характеру, необхідні для засвоєння будь-якої мови [4, с. 86].

Наука про мову знайомить студентів з типовими для структури будь-якої мови або групи мов явищами; показує, як ті чи інші категорії української мови втілені в інших мовах, наприклад множина іменників в українській мові передається за допомогою закінчення (*країна – країни*), у німецькій мові – через суфікс (*Land – Länder*). Категорії роду в українській мові передаються за допомогою закінчення, в німецькій – за допомогою артикля і т. д.

Вивчаючи політичні тексти, студенти дізнаються про поточні міжнародні події, а також про внутрішню і зовнішню політику країни, мову якої вивчають. З курсу країнознавства вони можуть використовувати різноманітні відомості про побут та традиції німецького та австрійського народів, окремі міста Німеччини та Австрії, історичні події Німеччини та Австрії, державний устрій Німеччини та ін. З курсу літератури це можуть бути біографії видатних німецьких письменників, їх твори, критичні статті тощо. З області мистецтва бажано ознайомити студентів з життям видатних німецьких і австрійських драматургів, артистів, музикантів, композиторів і художників та їх творами.

На думку вчених, важливо, щоб інформація, яку одержують студенти в межах практичного курсу мови, відповідала таким вимогам:

1) доповнювала та розширювала, а не дублювала ті знання, яких студенти набувають на спеціальних заняттях з мовознавства, країнознавства і т. д.;

2) була цікавою студентам [13, с. 17].

Інший спосіб підвищення загальноосвітнього рівня студентів полягає в методиці навчання мови, у розвитку їх логічного мислення. Мова як особливе суспільне явище розвивається за особливими законами. Ця специфіка накладає свій особливий відбиток і на розвиток логічного мислення людей. Вивчення іноземної мови дає студентам можливість краще усвідомити процес свого мислення. Л. В. Щерба вказував, що свідоме вивчення іноземної мови дає можливість не змішувати способи вираження думки з сутністю речей [16, с. 44].

Насправді, знаючи тільки рідну мову, студенти настільки звикають до засобів вираження понять і думок, що часто застосовують їх до іноземної мови, якій зовсім не властиві. Зазвичай студенти отожднюють поняття з їх лексичними і граматичними засобами вираження в рідній мові.

Розвиток правильного мислення студентів у процесі навчання їх іноземної мови передбачає:

1. Розвиток вміння спостерігати, зіставляти і порівнювати явища і факти досліджуваної мови з аналогічними явищами і фактами рідної мови, знаходити подібні й відмінні ознаки і вміти класифікувати їх за цими ознаками.

2. Навчання подумки поділяти досліджувані явища мови на суттєві елементи для більш глибокого пізнання кожної складової частини і подальшого синтезу відокремлених елементів в єдине нове, більш складне ціле.

3. Навчання студентів узагальнювати і конкретизувати істотні властивості явищ і фактів, що вивчаються, і знаходити важливі зв'язки і відношення між ними (правила і закономірності).

4. Пояснення студентам, що правильне тільки те мислення, яке точно відображає реальну дійсність, і досягнення того, щоб логіка думки студентів точно виражала в мові об'єктивну логіку речей і явищ реального світу [17, с. 37].

Розвивати логічне мислення студентів слід, використовуючи мовні і мовленнєві вправи для опанування іноземної мови.

На думку О. М. Соловової, особливо складним для студента є засвоєння граматики. Складність полягає не стільки в розумінні граматики, скільки в засто-

суванні вивчених правил граматики під час читання тексту і особливо у разі висловлення своїх думок в усній або письмовій формі. Навіть студенти, які погано вчаться, порівняно легко запам'ятовують правила граматики. Вони зазвичай можуть їх формулювати і можуть наводити приклади, що ілюструють правила. Проте навіть студенти, які гарно вчаться, виявляються часто безпорадними, коли потрібно застосувати ці правила на практиці [15, с. 146]. Пояснюється це тим, що, по-перше, правил дуже багато, по-друге, вони часто сформульовані занадто абстрактно і, по-третє, одні правила нерідко протирічать іншим. Справжнє засвоєння граматики полягає в тому, щоб студенти зміли застосовувати вивчене правило під час читання і в процесі мовлення; набули б певних граматичних навичок, аналогічних тим, які вони мають у рідній мові.

Розвиваючи логічне мислення студентів у процесі навчання граматиці, слід враховувати характер граматичного матеріалу, а саме: його типовість, сполучуваність і наявність аналогії з граматичними явищами рідної мови. Для розвитку логічного мислення придатні тільки типові для сучасної німецької мови граматичні явища, які поширюються на велику кількість слів. Нетипові явища, що є пережитком більш ранніх стадій розвитку мови, необхідно вчити напам'ять, наприклад форма множини від іменника *die Tochter*, відмінювання іменників *der Gedanke*, *der Hegg* і т. д. У засвоєнні цих явищ головна роль належить пам'яті.

Зв'язок вивчення лексики іноземної мови з розвитком логічного мислення студентів має складний характер. На відміну від інших дисциплін, де студенти постійно знайомляться з новими поняттями, що збагачують і розвивають їх мислення, на практичних заняттях з іноземної мови вони, як правило, мають справу з уже знайомими поняттями. Виняток становить невелика кількість нових понять, з якими вони знайомляться, вивчаючи нову структуру мови, і декілька нових реалій, з якими вони зустрічаються, читаючи оригінальну німецьку літературу.

Як справедливо вважає Л. М. Колкер, для розвитку логічного мислення студентів у процесі навчання навичкам усного мовлення можуть бути використані перш за все специфічні мовні особливості, які полягають в тому, що усне мовлення часто значно відрізняється від письмового варіанта. Так, під час аналізу на слух німецького слова *sieh* в нашій свідомості виникають два звуки [zi:], в той час як на папері – чотири літери [9, с. 17].

Зі сказаного вище очевидна важливість ролі, яку відіграє свідомий метод навчання усного мовлення, які можливості він дає для розвитку логічного мислення. Свідомий метод навчання усного мовлення, по-перше, дає зайвий час для порівняння (почутого з написаним) і, по-друге, привчає студентів здійснювати цілий ряд розумових операцій, користуючись, головним чином, тільки слуховим сприйняттям. Розвиваючи логічне мислення в процесі навчання усного мовлення, студенти отримують й правильне уявлення про звукову природу мови і про її сучасний стан.

Аркуш через свою консервативність відображає завжди, як уже вказувалося, одночасно і минулий стан мови, нетиповий для її сучасного стану.

Сказане вище дає можливість визначити зміст і характер вправ для розвитку логічного мислення у процесі навчання письму. Насамперед у вправи повинні бути включені такі мовні явища, які або не знаходять спеціального вираження на папері, або знаходять на папері інше відображення, ніж в звуковій мові. На явища першого порядку можна вказати студентам, знайомлячи їх з омографами, наприклад німецьке дієслово *'übergehen* 'переходити' і *über'gehen* 'проходити повз'.

На думку С. А. Мілорадова, для розвитку розумових здібностей студентів необхідно, звичайно, використовувати не тільки окремі мовні явища, а й зв'язний

мовний матеріал. Викладачі вузів часто відзначають, що студенти погано викладають свої думки іноземною мовою: відсутня стрункість і логіка викладу, думка виражається недостатньо ясно і чітко, виклад засмічений «словами-паразитами» як-от *nun, also* й т. д. Для подолання цих та інших недоліків слід навчити студентів висловлювати одні й ті ж думки різними словами і різні думки одними й тими ж словами, скорочувати і поширювати текст, описувати картину, дотримуючись логічного ходу думок й т. д. [11, с. 13].

Особливе значення для розвитку логічного мислення має читання. Насамперед читання має величезне значення для самоосвіти. На питання, які літературні твори було б доцільно читати студентам, можна відповісти однією фразою: «... такіе произведения, где каждая фраза значительна и не заставляет жалеть о потраченном на нее труде» [4, с.16]. До таких книг можна віднести Goethe «Faust», «Dichtung und Wahrheit»; «Deutschland. Ein Wintermarchen»; Th. Mann «Buddenbrooks»; H. Mann «Der Untertan»; B. Kellermann «Totentanz»; E. Remarque «Im Westen nichts Neues»; L. Feuchtwanger «Die Geschwister Oppermann»; J. Becher «Abschied» та ін.

Читання цих творів буде сприяти підвищенню загальноосвітнього рівня студентів та розвитку їх смаку, за умови, що викладач навчить їх не тільки стежити за загальною фабулою, а й більш глибоко проникати у зміст.

На думку Є. І. Пассова, повне і глибоке розуміння тексту може бути досягнуте тільки в тому випадку, якщо викладач навчить студента роздумувати над текстом, а не тільки схоплювати загальний зміст. Крім того, читання сприятиме розширенню загальної освіти студентів, якщо буде достатньо інформативним, тобто буде містити відомості з різних галузей людських знань [14, с. 112].

Ще раз наголосимо, що німецька мова належить до міжнародних мов, тобто на міжнародних конференціях і нарадах документи повинні бути перекладені, в тому числі і німецькою мовою. Німеччина є для всіх європейських і для багатьох неєвропейських країн найважливішим торговельним партнером, першою індустріальною країною в Європі і однією з найважливіших індустріальних країн у всьому світі. Хто розмовляє німецькою мовою, той покращує свої торговельні відносини з партнерами у великій індустріальній країні.

Усім відомо, що основний вектор розвитку економіки Німеччини – це експорт. Саме через це ділові та партнерські міжнародні відносини, співробітництво у німецьких бізнесменів – буденна справа. Велика кількість спільних російсько-німецьких підприємств вельми успішно діють як на території України, так і в Німеччині. Всі ці причини спонукають багатьох людей вивчати німецьку мову [1, с. 57].

Знання мов допомагає зміцнювати дружбу і взаєморозуміння між людьми. Загальна кількість мов і діалектів у світі наближається до п'яти тисяч. У інформаційне століття, у століття, яке стирає межі між людьми, вільне володіння іноземними мовами дозволяє більш широко використовувати свої можливості. Німецька мова – це теж одна зі світових мов. Саме вона, можна сказати, особливо цінна не тільки для знавців і цінителів філології, але і для успішного позиціонування себе в суспільстві та моделювання свого майбутнього, націленого на успіх.

Ділові зв'язки з німецькомовними країнами розширюються, все більше людей виїжджають за кордон, відчуваючи труднощі через незнання німецької мови. Тому значення навчання німецькій мові дуже велике.

Таким чином, можна зробити висновки, що в процесі вивчення іноземної мови студенти опановують мову, необхідну для вираження думок в усній та

письмовій формі; у студентів розвивається вміння спостерігати, зіставляти і порівнювати явища і факти досліджуваної мови з аналогічними явищами та фактами рідної мови; вони вчаться робити правильні висновки з фактів і перевіряти їх. Як матеріал для вивчення мови, так і метод навчання мови у ВНЗ повинні переслідувати, крім практичних цілей, неодмінно й загальноосвітні.

Бібліографічні посилання

1. **Букина А. Н.** Воспитание и мотивация учебной деятельности студентов / А. Н. Букина. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 1994. – 103 с.
2. **Вербицкий А. А.** Формирование познавательной и профессиональной мотивации студентов / А. А. Вербицкий, Т. А. Платонова. – Вып. 3. – М., Науч.-исслед. институт высш. шк. – 1986 – 40 с.
3. **Вопросы психологии и методики обучения иностранным языкам** / под ред. В. А. Артёмова. – М. : Гос. учебно-пед. изд-во Министерства просвещения РСФСР, 1947. – 247 с.
4. **Гальскова Н. Д.** Современная методика обучения иностранным языкам. Пособие для учителя / Н. Д. Гальскова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : АРКТИ, 2003. – 192 с.
5. **Григоренко О. А.** Контекстный метод и организация профессионально ориентированного обучения иностранным языкам в неязыковом вузе / О. А. Григоренко. – М. : МГЛУ, 2002. – 224 с.
6. **Девкин В. Д.** Особенности немецкой разговорной речи / В. Д. Девкин. – М. : Междунар. отношения, 1965 – 318 с.
7. **Карпов И. В.** Развитие логического мышления учащихся в процессе обучения иностранным языкам / И. В. Карпов, И. В. Рахманов. – 1963. – 185 с.
8. **Китайгородская Г. А.** Методика интенсивного обучения иностранным языкам / Г. А. Китайгородская. – М. : Высш. шк., 1987. – 103 с.
9. **Колкер Л. М.** Практическая методика обучения иностранному языку / Л. М. Колкер, Е. С. Устинова, Т. М. Еналиева. – М. : Академия, 2001. – 264 с.
10. **Методика обучения иностранным языкам в средней школе** : учебник / Н. И. Гез [и др.]. – М. : Высш. шк., 1982. – 373 с.
11. **Милорадов С. А.** Обучение дискуссионному общению на иностранном языке : автореф. дис. ... канд. пед. наук / С. А. Милорадов. – М. : МГУ им. М.В. Ломоносова, 1999. – 25 с.
12. **Непомнящая Э. А.** Формирование мотивов учебной деятельности при обучении общенаучным дисциплинам на I курсе вуза (на материале иностранного языка): автореф. дис. ... канд. пед. наук / Э. А. Непомнящая. – К., 1977. – 16 с.
13. **Очерки по методике обучения немецкому языку** / Т. Д. Вербицкая, Н. И. Гез, И. В. Рахманов, Н. Б. Соколова. – М. : Высш. шк., 1974. – 244 с.
14. **Пассов Е. И.** Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
15. **Соловова Е. Н.** Методика обучения иностранным языкам. Базовый курс лекций / Е. Н. Соловова. – М. : Просвещение, 2002. – 237 с.
16. **Щерба Л. В.** Как надо изучать иностранные языки / Л. В. Щерба // Л. В. Щерба. Преподавание языков в школе : Общие вопросы методики : учеб. пособие для студ. филол. фак. – 3-е изд., испр. и доп. – СПб.; М., 2002. – С. 111–129.
17. **Щерба Л. В.** Преподавание иностранных языков в средней школе. Общие вопросы методики / Л. В. Щерба. – СПб. : Академия, Филол. фак.-т СПбГУ, 2003 – 160 с.
18. **Щукина Г. И.** Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе / Г. И. Щукина. – М., 1979. – С. 98–100.

Надійшла до редколегії 18.02.14